

Oysa, bir hukuk düzeninde idarenin denetiminin genel ya da idari mahkemeler eliyle yapılıyor olması, o ülkede idari yargının varlığını gösterir. Bu anlamda İngiltere’de de idarenin yargısal denetimi, bunu yerine getiren yargı yerleri, dolayısıyla da idari yargı vardır. Ancak bunlar tek yargı sistemi içinde yer alırlar.

İngilizce “rule of law” teriminin olduğu gibi çevirisi ile “kanunun kural olması” ya da “kanun kural” denilen “Hukuk Devleti” kavramının özünü “hukukla bağlı devlet” veya yönetim oluşturmaktadır³. İdarenin yargısal denetimi, İngiltere’de “rule of law” ilkesinin pratik yönü olarak kabul edilmektedir⁴.

İngiltere’de idarenin eylem ve işlemlerinin yargısal denetimi, 1947 yılında kabul edilen Crown Proceeding Act ile gelişmiş⁵ ve Common Law’un yetki aşımı halleri için öngördüğü “ultra vires doktrini” nin gittikçe genişleyen bir tarzda uygulanması ile yaygınlaşmıştır⁶.

Wade’e göre, kendisine kanuni yetki verilen, sadece, yapılması için yetkilendirildiği konularda işlem yapabilir. Uygulamada tüm kanuni yetkilerin sınırları vardır ve belirtilen sınırların belirsiz olması durumunda da, bu belirsizlik mahkemeler tarafından giderilir. Hukukun üstünlüğünün benimsendiği bir sistemde, sınırlandırılmamış bir yetki fikri yer alamaz. Belirlenen sınırları dışına çıkan işlem “ultra vires”tir, hukuken sakattır⁷, yargı denetimine tabi olur.

II. İNGİLTERE’DE İDARENİN YARGISAL DENETİMİNDE GÜNDEME GELEN AYRICALIKLI EMİRLER (PREROGATIVE REMEDIES)

İngilizce kaynaklarda The Judicial Remedies (Yargısal Çareler ya da Yaptırımlar) başlığı altında düzenlenen bu bölümde, dikkati çeken husus İngiltere’de mahkemelerin sahip olduğu, yargısal alanın da dışına taşan bir

³ ÖZAY İl Han, *Günışığında Yönetim*, İstanbul 1996, s. 27.

⁴ ÖRÜCÜ Esin, *İngiltere’de İdarenin Sorumluluğu ve Yargısal Denetiminde Uygulanan Başlıca İdare Hukuku İlkeleri*, Onar Armağanı, İstanbul 1977, s. 676.

⁵ ÖRÜCÜ, s.631.

⁶ KARAMUSTAFAOĞLU Tuncer, *İngiliz İdare Hukuku ve Ultra Vires Doktrini*, Ernst. E. Hirsch’e Armağan, 1964, s. 62.

⁷ WADE H.W.R., *Administrative Law*, Oxford 1967, s. 47.

takım yetkililerdir. Bu yetkiler idarenin işlem ya da eyleminden zarar gören kişiye tanınan “fevkalade çareler”⁸ olarak da adlandırılmaktadır.

Bu sisteme göre; zarar gören kişi, zarara sebep olan idare ajanını, kendisine bir writ (mahkeme emri, ilam) çıkarılması yolu ile mahkeme önüne çıkartabilir. Memura yönelik böyle bir writ çıkarılabilmesi ancak, memurun kullandığı yetkinin bağlı yetki olması halinde mümkündür. Memurun kendisine tanınan takdir yetkisini kullandığı hallerde, mahkeme tarafından yukarıdaki anlamda bir writ çıkarılamaz⁹.

İngiliz örf ve adet hukukunda idarenin yargı yolu ile denetimi, sözleşme ve haksız fiilden doğan borçların kontrol edilmesi mekanizması, vatandaşların haklarını korumak amacıyla üst mahkemeler tarafından alt mahkemelere ya da hukuka aykırı işlemi yapan idari makama verilen, onları kanuni yetkileri çerçevesine davet eden writ’lerle sağlanır¹⁰.

Bu writ’ler mahkeme tarafından idari makama bir fiili yerine getirmek, bir fiilden kaçınmak veya daha önce verdiği kararı değiştirmek gibi emirleri içerir. Bu olasılıklar nedeni ile writ’ler farklı başlıklar altında toplanmıştır. Çalışmamızda bu writ çeşitleri üzerinde durmak istiyoruz.

1. Mandamus

a. Kavram

Terim olarak mandamus, bir mahkeme tarafından çıkarılan ve bir kamu görevlisine icrasından kaçındığı bir görevin ifasını emreden ilam anlamındadır¹¹.

b. Uygulanışı

Mandamus öyle bir emirdir ki, bu emir ile mahkeme daha alt derecedeki bir mahkemeden ya da bir kamu görevlisinden memuriyetinin ya da kanunun icabı olan bir görevin ifasını ister. Bu görevin kanundan, örf ve adet hukukundan ya da sözleşmeden kaynaklanması bir farklılık doğurmaz¹².

⁸ BONNARD Roger, Çev. Ahmed Reşid Turnagil, İdarenin Kazai Murakabesi, İstanbul 1939, s. 149.

⁹ BONNARD, s. 149.

¹⁰ WADE E.C.S.-PHILLIPS G. Godfrey, Constitutional Law, London 1960, s.295.

¹¹ KING Edward-HAWLEY Joseph, Çev. İlhan Lütem, İngiliz (Common Law) ’unun Gelişmesi, AÜHFD., c. 16, sy. 1-4, s. 221.

¹² CRAIG P.P., Administrative Law, London 1994, s.527.

Genelde mandamus ilamı için mahkemeye müracaat eden sivil vatandaşdır. Ancak istisnaen de olsa kamu makamlarının da bir diğer kamu gharekete geçirmek için bu yola başvurduğu görülmektedir¹³.

Mandamus'un sözkonusu olduğu durumlarda, kanunsuz bir yetkinin kullanımı değil, kanunun öngördüğü bir yetkinin kullanımından kamu görevlisinin kaçınması sözkonusudur¹⁴.

Mandamus talebi, daha uygun bir kanuni müeyyide bulunması halinde¹⁵ ya da kamu görevlisinin sözkonusu görevi ilamdan önce yerine getirmesi¹⁶ halinde reddedilir.

Mandamus hiçbir zaman yargısal faaliyete ilişkin olarak ve özel hukuktan kaynaklanan borçlara ilişkin olarak kullanılamaz. Mahkeme tarafından, sadece kamu hukuku alanındaki idari işlemlerle ilgili olarak izhar olunabilir¹⁷.

Bir mahkemenin mandamus kararı verebilmesi için belli şartların varlığı gereklidir. Öncelikle yerine getirilmesi istenilen borç bir kamu görevinden kaynaklanmalıdır ve bu borcun muhatabı da, mandamus çıkartılması için mahkemeye başvuran kişi olmalıdır. Yani başvuran kişi idare hukukumuzdaki tanımlaması ile subjektif ehliyet sahibi olmalıdır. Üçüncü önemli husus da, Tac'a ya da doğrudan onun vekili gibi hareket eden bakanlığa karşı mandamus yoluna gidilemez¹⁸.

Mahkeme, mandamus talebinin kabul edilmesi halinde idarenin yapacağı işlemin; kanuni, mali ya da diğer nedenlerden dolayı mümkün olmaması halinde bu çareye başvuramaz¹⁹.

2. Prohibition ve Certiorari

a. Kavram

Terim olarak Prohibition ve Certiorari, idarenin bir konuda, karar verme yetkisi olmadan, harekete geçmesine mani olan emirlerdir²⁰. Baş-

¹³ JONES David Phillip- de VILLARS Anne S., Principles of Administrative Law, Carswell 1985, s. 366.

¹⁴ FOULKES David, Introduction to Administrative Law, London 1972, s. 176.

¹⁵ WADE - PHILLIPS, s. 623.

¹⁶ JONES - de VILLARS, s. 366.

¹⁷ FOULKES, s. 177.

¹⁸ JONES - de VILLARS, s. 367.

¹⁹ CRAIG, s. 529.

²⁰ AKYILMAZ Bahtiyar, Bazı Ülkelerde İdarenin Yargı Yolu ile Denetimi, Türk Hukuk Enstitüsü Dergisi, y. 4, sy. 41, s. 15.

ka bir anlamıyla da, üst mahkemenin, alt mahkemenin kendi görev alanını aşmasına veya tabi adaletin ilkelerine aykırı davranmasına engel olan bir emirdir²¹.

b. Uygulanışı

Aslında Prohibition ve Certiorari benzer yaptırımlardır, fonksiyonları tamamlayıcıdır²². Prohibition idarenin yetkisiz olduğu işlemi yapmasından önce gerçekleşen önleyici nitelikte bir çaredir. Yani prohibition talebinde bulunulduğunda daha henüz ortada idari işlem mevcut değildir. Certiorari ise önceden alınmış hukuka aykırı bir kararın iptalini temin eder. Bu nedenle prohibition, yetkisiz yapılan idari işlemlere karşı izlenen usul açısından, certiorari’den daha öncelikli bir sıraya sahiptir²³.

Prohibition ve Certiorari’nin gündeme gelebilmesi ancak şu durumlarda mümkündür²⁴:

- Yetkinin hiç olmaması ya da aşılması halinde. Eğer yetkinin aşılması sözkonusu ise, idari işlemin yetkisiz olarak yapılan kısmının bağımsız olarak işlemden ayrılabilmesi mümkünse, işlemin geride kalan kısmı hala geçerli kabul edilir.
- Doğal adalet kurallarının ihlal edilmesi halinde.
- İdari işleme vücut veren iradede hile, yalan ya da zor kullanılması gibi nedenlerle sakatlık meydana gelmiş olması halinde.

İşte bu üç halden birinin varlığı, sözkonusu idari işlem için, yaptırımın uygulanma zamanına göre prohibition veya certiorari writ’lerini gündeme getirir.

Bugün artık, İngiliz idare hukuku teorisinde certiorari, diğer fevkalade çarelerin gelişmesi sonucu eski önemini yitirmişti²⁵.

Prohibition ve certiorari günümüzde tamamen kamu hukukuna özgü iki fevkalade yaptırımdır. Özel hukuk alanında gündeme gelmeleri mümkün değildir. Ayrıca yasamayı ilgilendiren işlemlerde bu iki yaptırım

²¹ WADE - PHILLIPS, s. 625.

²² ÖRÜCÜ, (dipnot 23), s. 636.

²³ JONES - de VILLARS, s. 361.

²⁴ de SMITH Stanley - BRAZIER Rodney, Constitutional and Administrative Law, London 1994, s. 638-639.

²⁵ de SMITH - BRAZIER, s. 639.

rımın uygulama alanı dışındadır. Sadece yetkisi kanundan kaynaklanan idari makamların işlemleri için sözkonusu olabilirler. Tüm diğer fevkalade (ayrıcılık) yaptırımlarda olduğu gibi, prohibition ve certiorari'nin de Tac'a karşı uygulanması sözkonusu olamaz²⁶.

3. Injunction

a. Kavram

Injunction, muhatabına bir fiili yapmaktan kaçınmayı emreden mahkeme ilamıdır²⁷. Bu ilamda, şahsa kanuna aykırı bir fiilden kaçınması emredilir²⁸.

b. Uygulanışı

Injunction, prensipte bir özel hukuk müeyyidesidir. Fakat zaman zaman kamu hukukunda da, bir kamu otoritesinin hukuka aykırı davranmasını engellemek için kullanılır²⁹.

Bir injunction, yasaklayıcı ya da müsbet bir harekette bulunmayı emreder nitelikte olabilir. 19. Yüzyılın sonlarına kadar tüm injunctionlar yasaklayıcı nitelikteydi. daha sonraları ortaya çıkan gelişmeler müsbet harekette bulunmayı emreden injunctionların da ortaya çıkmasına neden oldu³⁰.

Bir injunction daimi ya da geçici olabilir. Daimi injunction yargılamanın sonunda verilen son kararda ortaya çıkar ve tarafların nihai ve kesin haklarıdır. Geçici injunction ise yargılamadan önce ya da yargılama sırasında, yargılama sonunda amaçlanan nihai gayeye hizmet edecek şekilde, mevcut şartların korunması için yararlanılan, ara karar niteliğinde bir karardır. Bir anlamda ihtiyari tedbir niteliğindedir³¹.

Injunction, özet olarak; bir kamu makamını şahısların özel hukuku ilgilendiren hak ve malvarlıklarına zarar verici işlemler yapmaktan alıkoyma, kanuna aykırı davranmalarını engelleyen, kanunsuz emirlerin yerine getirilmesini önleyen mahkeme ilamıdır. Bu yaptırım yoluyla kamu makamları kanuni sorumluluklarını yerine getirmeye zorlanmış olur. Yani, İngiliz hukukundaki karşılığı ile "ultra vires" davranan idari ma-

²⁶ JONES - de VILLARS, s. 364-365.

²⁷ de SMITH S.A., Judicial Review of Administrative Action, London 1968, s. 451.

²⁸ OVACIK Mustafa, İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü, Ankara 1986, s. 175.

²⁹ FOULKES, s. 180.

³⁰ de SMITH, s. 451.

³¹ de SMITH, s. 451-452.

kamlar, başsavcının çıkaracağı injunction aracılığıyla “intra vires” davranmaya zorlanmış olur³².

1947 yılında kabul edilen Crown Proceeding Act (Tac’a Karşı Dava Kanunu) ’in 21. Bölümünde düzenlendiği üzere, injunction hiçbir zaman Tac’a karşı kullanılamaz. Bu bağlamda, başbakana, bir bakana ya da doğrudan Tac adına hareket eden bir idari makama karşı çıkarılması da sözkonusu olamaz³³.

Kamu yararını ilgilendiren konularda injunction almak için dava açma hakkı Başsavcıya aittir, özel şahıslar için bu olanak sözkonusu değildir. Özel şahıslar, ancak şahsi haklarını ilgilendiren ihlallerde injunction yoluna gidebilirler³⁴.

4. Declaration

a. Kavram

Declaration terim olarak, davaya konu olan meselenin tarafların sahip oldukları yetkileri ve hangi tarafın cebri yetkilere sahip olup olmadığını tespit eden mahkeme ilamıdır³⁵.

b. Uygulanışı

Declaration da aslında önceleri bir özel hukuk yaptırımıydı fakat bugün kamu hukuku alanında büyük önem kazanmıştır çünkü yaptırımlar arasında en esnek olanıdır. Declaration belirli bir soruna ilişkin olarak hukuki durumu gösteren mahkeme beyanıdır. Bir kamu makamının yetki ve görevlerini tespit eder. İdareye bir emir vermez ancak hukuki statüsü bir mahkeme tarafından tespit edilen idare, hukuka uygun hareket etmek durumunda kalır³⁶.

İdare hukukunun uygulama alanına giren davalarda, asıl büyük mesele, idarenin hukuka uygun davranıp davranmadığının tespitinden çok, hukuk kurallarının muhtevasının ne olduğunun tespitidir. Bu ikinci meselenin tespiti, çok daha zor bir uğraştır çünkü kanunlara içerik kazandırılması, onların yorumlanması ile ilgilidir. İşte bu noktada devreye declaration girer ve idari makamın sahip olduğu yetkileri tek tek tespit

³² CRAIG, s. 542.

³³ FOULKES, s. 181.

³⁴ FOULKES, s. 182.

³⁵ FOULKES, s. 183.

³⁶ ÖRÜCÜ, (dipnot 23), s. 636.

eder. Declaration idari makama doğrudan bir emir vermemekle beraber, idari işlemin uygulanabilirliğini dolaylı olarak etkiler. Bu niteliği itibarı ile, declaration, injunction gibi diğer yaptırımlarla birlikte gündeme gelebilir³⁷.

Declaration, yukarıda açıkladığımız diğer ayrıcalıklı yaptırımlara oranla daha esnek bir yaptırım olması sebebi ile mahkemeler tarafından sıklıkla uygulanır. Etkileri yönünden orijinal ve denetleyici bir niteliğe sahiptir. Bir yönden tarafların sahip oldukları yetkileri tespit ederken öte yandan da kullanılan yetkilerin hukuki dayanağının olup olmadığını denetler³⁸.

Declaration yoluyla örneğin öğretmenlerin bağış toplamaya yetkili olup olmadıkları ya da bir mahalli idarenin Pazar günleri eğlence yerlerinin çalışmasını engellemeye yetkili olup olmadığı gibi soruların cevaplandırılması sözkonusu olur. Ancak bu soruları mutlaka bir somut olaya ilişkin olması gereklidir. Yani ortada kesin ve yürütülebilir bir işlem olmalıdır. Aksi takdirde, kendilerine gelen bu yöndeki soruları cevaplamak zorunda kalacak olan mahkemelerin, bu yoğun iş yükünün altından kalkması imkansız olacaktır. Zira böyle bir olanağın mümkün kılınması halinde, declaration'a başvuran kişilerin sayısı yargı mercilerinin karşılayamayacağı rakamlara ulaşır³⁹.

5. Habeas Corpus

a. Kavram

Habeas Corpus, Başkasını alıkoyan bir kişiye, alıkoyduğu kişiyi serbest bırakması veya mahkemeye bu alıkoyma için geçerli hukuki sebep göstermesini emretmek suretiyle alıkoymanın hukukiliğini araştırmayı hedefleyen ayrıcalıklı bir mahkeme emridir⁴⁰.

b. Uygulanışı

Bireyi gayrimeşru hapisten ve alıkoymalardan koruyan güçlü ve etkili bir çare olan habeas Corpus emri, bir kişiyi hukuka aykırı olarak alıkoyduğu iddia olunan şahsa yöneltilir ve bu şahsın alıkoyduğu kişiyi alıkoyma gerekçeleri ile belirlenen saat ve yerde mahkemenin ya da hakimnin huzuruna çıkarmasını öngörür⁴¹.

³⁷ FOULKES, s. 183.

³⁸ CRAIG, s. 532.

³⁹ FOULKES, s. 185.

⁴⁰ CATALDO Bernard F. – KEMPIN Frederick G. – STOCKTON John M. – WEBER Charles M., Introduction to Law and Legal Process, New York 1973, s. 136.

⁴¹ FOULKES, s. 189-190.

Habeas Corpus başvurusu alıkonulan şahıs veya onun rızası ile bir başkası tarafından yapılabilir. Ancak alıkonulan şahıs, iradesini beyan edemeyecek durumda ise bir yakını onun yerine başvurabilir. Böyle bir başvuruda usul oldukça süratli ve etkilidir. Mahkemenin verdiği Habeas Corpus emrine uymamak veya tahliye emrinin gereğini yerine getirmemek, “mahkemeye itaatsizlik suçu” nu oluşturur. Emri yerine getirmeyen memurun cezai ve hukuki sorumluluğu doğar⁴².

Habeas Corpus emri, bir başkasının kişi hürriyetini haksız olarak kısıtladığı iddia olunan herkese karşı verilebilir. Bunlar özel kişiler veya devlet memurları olabilirler. Ancak elbette, uygulamada emir, en çok yürütme organının haksız alıkoymalarına karşı kullanılmaktadır⁴³.

III. AYRICALIKLI EMİR (PREROGATIVE REMEDY) VERİRKEN MAHKEMENİN TAKDİRİNİ ETKİLEYEN KISTASLAR

Mahkemeler aşağıda açıklamaya çalışacağımız durumların varlığı halinde, ayrıcalıklı emir verilmesini talep eden kişinin bu talebini reddeder.

1. Feragat ve Muvafakat Hali

Eğer başvuruda bulunan kişi, idari makam tarafından yapılacak işlemlere karşı kullanabileceği itiraz hakkından daha önce vazgeçmiş ise ya da sözkonusu işleme daha sonra muvafakat etmiş ise, bundan sonra mahkemeden yukarıda açıklamaya çalıştığımız ayrıcalıklı emirlerden birini vermesini istemesi halinde bu talebi reddedilir⁴⁴.

2. Makul Olmayan Gecikme

Başvuruyu yapan kişinin başvurusunun kendisinden kaynaklanan bir sebeple gecikmiş olması halinde de, başvurusu reddolunur. Bu durum, idari makamlara duyulan güvenden kaynaklanan üçüncü kişilere ait iyiniyetin ve kazanılmış hakların korunabilmesi amacıyla öngörülmüştür. Bu kurala örnek olarak certiorari için emri için kanunda öngörülen altı

⁴² FEYZİOĞLU Metin, Anglo Sakson ve Anglo Amerikan Hukuk Düzenlerinde Habeas Corpus Kurumu, AÜHFD., c. 44, sy. 1-4, s. 675.

⁴³ JONES - de VILLARS, s. 360.

⁴⁴ JONES - de VILLARS, s. 372.

aylık sürenin, kişinin kendi kusuru sebebiyle aşılması halini verebiliriz. Bu durumda mahkemeden certiorari emri vermesi talep edilemeyecektir. Elbette “makul olmayan gecikme” kavramının sınırlarının belirlenmesi her somut olayda mahkeme tarafından bağımsız olarak değerlendirilecektir⁴⁵.

3. İyiniyetli Olmamak

Mahkemeye ayrıcalıklı emirlerden birini vermesi için başvuruda bulunan kişinin kötüniyetinin, hilesinin, sahte delil sunduğunun tespiti halinde de, talebi mahkeme tarafından reddolunur⁴⁶.

4. Sonuç Vermeme (Beyhudelik)

Karar verilmesinin sonucu etkilemeyeceği hallerde, ayrıcalıklı emirlerden birine hükmolunması mümkün değildir. Örneğin; idari makamın kanunda öngörülen görevi yerine getirmeyi kabul etmesi halinde, mandamus kararı verilmesi, artık sonucu etkilemeyeceği için mümkün değildir⁴⁷.

5. Daha Uygun Yaptırımların Varlığı

Mahkemeler, kendilerinden talep edilen emri değil, somut olay için en uygun olan yaptırımı uygulamakla yükümlüdürler. Örneğin henüz temyiz olanağı varken, mahkemenin ayrıcalıklı emirlerden birine hükmetmesi mümkün değildir⁴⁸.

IV. SONUÇ

Çalışmamız boyunca, İngiltere’de mahkemelerin sahip olduğu “ayrıcalıklı emir verme yetkisi” üzerinde durduk. Bu emirlerin “ayrıcalıklı” olarak nitelendirilmesinin sebebi, egemen güç adına verilmesidir. “Ayrıcalık” terimi, tarihsel olarak, Kralın sahip olduğu hak ve yetkilerle ilgilidir. Bunlar Kralın, Kraliyet asaleti adına bütün insanların üzerinde ve Ortak Hukukun⁴⁹ normal seyirinin dışında sahip olduğu özel üstünlük-

⁴⁵ JONES - de VILLARS, s. 374.

⁴⁶ JONES - de VILLARS, s. 374.

⁴⁷ JONES - de VILLARS, s. 366.

⁴⁸ FOULKES, s. 176.

⁴⁹ DAVIS Fredrick, Common Law, AÜHFD., c. 15, sy. 1-4, s. 67-68.

leridir. Kral, sözkonusu hak ve yetkilerini, hizmetkarlarını kontrol etmek için mahkemeleri kanalı ile kullanır. Bu nedenle yukarıda sözünü ettiğimiz ayrıcalıklı emirlerin Tac’a ve doğrudan Tac adına hareket eden idare ajanına karşı uygulanması mümkün değildir. Bugün için ise “ayrıcalık” terimi daha çok, bireyi idarenin hukuk dışı işlemlerinden koruyan koruyan hukuki yolları ifade etmek için kullanılmaktadır⁵⁰.

Yukarıda genel çizgileriyle incelediğimiz İngiliz Hukukunda mahkemelerin Ayrıcalıklı Emir Verme yetkilerinden çıkardığımız ilk sonuç, bu yaptırımların uygulanmasının yetki aşımı (ultra vires) temeline dayandığıdır. Kıt’a Avrupası sisteminde idarenin faaliyetlerinin yargısal denetiminde sözkonusu olan iptal ve tam yargı davaları, İngiliz hukukunda karşımıza mandamus, prohibition, certiorari, injunction, declaration ve habeas corpus isimleri altında çıkmaktadır. Aslında bunlar da idarenin kanunsuz bir işlemi sebebi ile mahkemeden talep olunan ilamlardır. Bu anlamda denilebilir ki, yukarıda belirttiğimiz bu mahkeme ilamları, Kıt’a Avrupası sisteminde iptal ve tam yargı davaları olarak isimlendirilen ve idarenin hukuka bağlı hareket etmesini sağlayan sisteme taalluk eden, yetkilerin ancak hukuki sınırlar dahilinde kullanılmasını öngören, İngiliz toplumuna özgü bir hukuki müessesedir.

Vardığımız ikinci sonuç ise, İngiltere’de mahkemelerin sahip olduğu ayrıcalıklı emir verme yetkileri ile, idare üzerinde yargısal denetimin ötesinde bir kontrole sahip olduklarıdır. Bu fevkalade yetkiler sayesinde, mahkemeler idare tarafından yapılan hukuka aykırı işlemin iptali sınırını aşıp; Kıt’a Avrupası ve ülkemizde uygulanan sistemin aksine, idari makama bir fiili işlemek ya da bundan kaçınmak yönünde direktif vermiş olmaktadırlar.

Kaynakça

AKYILMAZ Bahtiyar, Bazı Ülkelerde İdarenin Yargı Yolu ile Denetimi, Türk Hukuk Enstitüsü Dergisi, y. 4, sy. 41.

BONNARD Roger, Çev. Ahmed Reşid Turnagil, İdarenin Kazai Murakabesi, İstanbul 1939.

⁵⁰ FEYZİOĞLU, s. 669.

- CATALDO Bernard F. – KEMPIN Frederick G. – STOCKTON John M. – WEBER Charles M., Introduction to Law and Legal Process, New York 1973.
- CRAIG P.P., Administrative Law, London 1994.
- DAVIS Fredrick, Common Law, AÜHFD., c. 15, sy. 1-4.
- de SMITH S.A., Judicial Review of Administrative Action, London 1968.
- de SMITH Stanley – BRAZIER Rodney, Constitutional and Administrative Law, London 1994.
- FEYZİOĞLU Metin, Anglo Sakson ve Anglo Amerikan Hukuk Düzenlerinde Habeas Corpus Kurumu, AÜHFD., c. 44, sy. 1-4.
- FOULKES David, Introduction to Administrative Law, London 1972.
- JONES David Phillip- de VILLARS Anne S., Principles of Administrative Law, Carswell 1985.
- KARAMUSTAFAOĞLU Tuncer, İngiliz İdare Hukuku ve Ultra Vires Doktrini, Ernst. E. Hirsch'e Armağan, 1964.
- KING Edward-HAWLEY Joseph, Çev. İlhan Lütem, İngiliz (Common Law) 'unun Gelişmesi, AÜHFD., c. 16, sy. 1-4.
- MUMCU Uğur, İngiliz Hukukunda Ultra Vires Kavramı, AÜHFD., c. 27, sy. 1-2.
- OVACIK Mustafa, İngilizce-Türkçe Hukuk Sözlüğü, Ankara 1986.
- ÖRÜCÜ Esin, İngiltere'de İdarenin Sorumluluğu ve Yargısal Denetiminde Uygulanan Başlıca İdare Hukuku İlkeleri, Onar Armağanı, İstanbul 1977.
- ÖZAY İl Han, Günışığında Yönetim, İstanbul 1996.
- VERSAN Vakur, İngiltere'de İdari Kaza Fikrinin Doğuşu, Tahir Taner'e Armağan.
- WADE H.W.R., Administrative Law, Oxford 1967.
- WADE E.C.S.-PHILLIPS G. Godfrey, Constitutional Law, London 1960.
- ZABUNOĞLU Yahya K., İngiltere'de İdare Hukuku Anlayışı, AÜHFD., c. 18, sy. 1-4.